

PRZESTĄPIĆ (171) *vb pf*

W inf -stą- (23), -stę- (9); -stą- *KromRozm II, Diar, BibRadz, BielKron, RejAp, RejPos* (4), *KuczbKat, RejZwierc, Oczko, Calag, SkarŻyw* (2), *OrzJan, WysKaz, SarnStat* (2), *ZbylPrzyg*; -stę- *RejPs, Mącz* (2), *BielSpr* (2), *NiemObr, ActReg*; -stą- : -stę- *Leop* (2:1), *BudBib* (1:1). ◊ *W imp* -ąp (1) *MurzNT*, -ęp- (1) *RejWiz*. ◊ *W pozostałych formach* -stą- (139), [-stę-].

e jasne.

inf przestąpić (23), przestępić (9). ◊ *fut 1 sg* przestąpię (3). ◊ *2 sg* przestąpisz (5), [przestępisz]. ◊ *3 sg* przestąpi (21). ◊ *2 pl* przestąpicie (4). ◊ *3 pl* przestąpią (2). ◊ *praet 1 sg m* -m, -em przestąpił (6). ◊ *2 sg m* przestąpiłeś, -ś, -eś przestąpił (6). *f* przestąpiłaś (1). ◊ *3 sg m* przestąpił (40). *f* przestąpiła (1). ◊ *1 pl m pers* -smy przestąpili (1) *OrzQuin*, -chmy przestąpili (1) *RejPos*. ◊ *3 pl m pers* przestąpili (11). ◊ *plusq 3 sg m* był przestąpił (1). ◊ *imp 2 sg* przestąp (1). ◊ *2 pl* przestępcie (1), [przestą(p)cie]. ◊ *con 1 sg f* bych przestąpiła (1). ◊ *2 sg m* byś przestąpił (2). ◊ *3 sg m* by przestąpił (11). *f* by przestąpiła (5). ◊ *1 pl m pers* byśmy przestąpili (1). ◊ *2 pl m pers* byście przestąpili (1). ◊ *3 pl m pers* by przestąpili (2). *subst* by przestąpiły (1). ◊ *con praet 3 sg m* by był przestąpił (3). ◊ *impers* przestąpi(o)no (1). ◊ *con* by przestąpi(o)no (1). ◊ *part praet act* przestąpiwszy (5).

Sł stp: przestępić, Cn brak, Linde także XVII – XVIII w.

1. *Przejść, idąc zmienić miejsce; transcendere, transgredi Vulg; transilire Mącz; praeterire PolAnt; egredi Modrz* (46) :

a. *Przejść nad czymś lub obok; przekroczyć coś* (19) :

przestąpić kogo, co (2): *Vderzy lie o kámień w nogę/ kámieniowi láie/ á co kámień krzyw/ á czemuś go nie przestąpił? RejZwierc* [782]v; *iz tu iest Castellą Nakielski [...], nie wie iako go przestępić, gdyż się znim niechce witac ActReg* 59.

przestąpić co [= czym] (1): *Złych też ludzi/ złe mytá/ dobre ośtrzegáią/ A przed káżdym iákoby/ ośtry miecz trzymáią: Iesli iednę przestąpiłz [tj. zrobisz krok jedną nogą]/ lecz drugą podetną HistHel* [A2].

[*przestąpić przez co: nic to/ że ieden [ptak] álbo dwá przez sieć przestąpią tym rychley drudzy dołtępuią. CygMyśl* A3.]

a. *Wyjść poza linię oddzielającą, poza obręb czegoś; naruszyć wyznaczoną granicę [w tym: co* (14)] (16) : *BielKron* 15v; *Si multorum annorum negligentia supervenerit iugum, Yelliby przestąpili/ etc. Mącz* 483c; *iz tám [w Indiach] tylko cíeniuchną nicią grunty bywály ograniczone/ kto to przestąpił/ frogie o to odnioł karánie GórńRozm* B4v, B4v.

Zwroty: »przestąpić granice« = transcendere terminos Vulg [szyk zmienny] (2): *Leop Ex* 19/21; *Wálz zásię Kościoł od Lutrá począł/ á w Niemcách powótawízy/ tłucze lie tu po náłzych pułnocnych kącíech/ ktorych gránic da P. Bog nie przestąpi. WułJud* 135.

»przestąpić progi« = wejść (1): [*Biskup wita wjeżdżającego do miasta na koronację Zygmunta III:*] *Tym cię potykam/ gościu w Polńcze drogi/ Niżli przestąpiłz bramy pierwśzey progi. GrochKal* 27.

Przen (7) :

Zwroty: »granice [czego] przestąpić« = przekroczyć normy moralne (1): *o to się káždy ma naywięcey ftárác/ [...] áby chęć fwą rozumowi poddał. [...] áby ínac miłóść abo nienawiść/ nádzieią ábo boiaźń/*

ábo iáakokolwiek infza namiętność/ gránic vcźciwości nieprzeftąpiłá [ne ... fines honesti egrediantur].
ModrzBaz 7.

»granicę, miarę, ustawę przestąpić« = *przekroczyć wymierną normę (ilości lub wysokości)* [szyk zmienny] (1:1:1): Zálóżyłes im [górom, Panie] gránicę/ by iey nie przeftąpiły/ By cieniem wyłokości fwyh/ zyemie tey nie okryły *LubPs* X5v; Bo zámierzone (fą) dni ie⁸⁰/ liczbá miefięcy iego v ciebie/ vftawę [tj. granicę wieku] iego vcźyniłeś á nie przeftąpi (iey) [terminos eius fecisti, et non praeteribit].
BudBib Iob 14/5; [zalecenia dla leczącego się na niestrawność: przy obiedzie] pić wino lekkie/ áłbo piwo do tego/ wolno/ byle nieprzeftąpić miáry. *Oczko* 20v.

»przeftąpić kres, granice« = *złamać zasady, normy* (2:1): A nye opuściliż práwey drogi/ gdy fye od kołcyoła pólpolitego [...] odłfczepili? przeftąpili gránice/ ktore ftánowili oycowye ich/ biskupi/ y doktorowye fwyęci/ y concilia. *KromRozm I Ev; ReszPrz* 96; kiedy Krol/ ábo Książę pocznie niewolić ludzie/ przeftąpi tęn kres/ ktory iemu ielt zámierzony *GórnRozm* M4v.

αα. O zbiornikach wodnych (2) :

Zwrot: »granicę, kres przestąpić« = *terminum transgredi Vulg* (1:1): *WróbŻołt* 103/9; (*marg*) Ziemie ftworzenie. *Pfal.* 103. (–) A iżby ziemie niezátapiály wody/ zámierzył ym kres/ ktorego przeftąpić niemogá/ żeby sie niewracały áni pokrywały ziemie. *KuczbKat* 20.

b. Zrobić przejście, rozsunać się, zejść z drogi (2) : [vyrzáłá [Tarsylia] idącego/ Páná Iezufa/ y poczęłá vsilnie wołác: przeftąpćie/ przeftápćie/ Pan Iezus idzie. *SkarŻyw* [222].]

przeftąpić komu (1): gdy cie iáko Licemierniká/ áby cie widziano/ dwa wiodá: á trzeći kijem bije ábyć przeftápyono. *RejPos* 144; [*SkarŻyw* 447 (*Linde*)].

Przen (1) : Wnet tám [w pijaństwie] rozum on wdzyęcżny iuz fwoy vrząd ftráci [...]. Iuz tám żadney bácżności ni żadney pámięci/ Kiedy we łbie zálzumi przeftępcie y fwięci. *RejWiz* 30.

c. Przejść, przemierzyć jakiś teren [przez co] (1) : [*Mówi Pan:*] A iż was wypuścćie niechcá [*Egipcjanie Żydów*]/ iuz łam zeydę á przeftápię przez wżytki kráiny ty/ á cokolwiek fie naypirwey w ktorym domu vrodziło/ to wżytko będzie zábito. *RejPos* 158.

d. Przejść z miejsca na miejsce (24) :

Zwrot: »na inne miejsce przestąpić« (3): Ieden Krześciánin zupełná wiárę máiac w Bodze/ rołkazał oney gorze wftác á ná inne mieyfce przeftápćie/ y ftháło fie ták *BielKron* 269; *BielSpr* 26v, 31.

Szereg: »przeftępić albo ustępić« (1): iż bes fzkody mogł Hetman wywieść s poysrodlá [!] vffow wiele było potrzebá/ á woyłká tym nie odkrył/ áni vmnieyłzył/ gdyż kráie ze włzech ftron w fwoiey fpráwie mocno łtały/ Tharczámi y drzewy obwárowáne/ ták dobrze/ iż choćiaby nieprzyaciel mieyfce lepfze miał nád nie/ mogá tą fpráwą/ nie wzrułzáięć woyłká/ z zupełná obroná ná inne mieyfce wżyfcy fpołu przeftępić/ áłbo vftępić *BielSpr* 31.

Przen (20) :

a) Zmienić postępowanie [z czego ku czemu] (1) : y przeftápił [*duch stworzony przez Boga*] z dobrego ku złemu/ y z fwey dobry woley/ ktora mu od Bogá wolna byłá dána imienia łobie przeciwné⁸⁰ dołtał [tj. imienia diabeł]. *CzechEp* 258.

b) Osiągnąć zbawienie po śmierci [zawsze w nawiązaniu do Ioann 5/24] [w tym: skąd (17), dokąd (18)] (19) : wierny áby pociechę miał z obyetnic Pánłkich/ iż áni vmrze áni łádzon będzie/ iedno

thák profto przeštąpi z żywotá doczełnego do łwego żywothá wiecznego z rozlicznemi pociechámí iemu zgotowánego. *RejAp* 120v, 168v; iefli będziefz łuchał łłow moich/ á záchowalzf łie wedle nich/ iużeš przeštąpił s tego doczełnego żywotá/ á odmieniłeš gi łobie zá żywot wieczny (*marg*) Ian s. w v. kapit. (-) *RejPos* 164v; iž tákowy [który uwierzył] nigdy vmrzeć nie ma/ iedno ma przeštąpić s łmierci do żywothá *RejPos* 180; preczże [!] go [zmarłego] płákác mamy? [...] gdyż wiemy iž nam nie zginął/ iedno przeštąpił z żywotá do żywotá/ wedle obietnic pewnych Páná tego *RejPos* Ooo4, 158v, 193v, 196v, 222v, 224 (14); *RejZwierc* 4v, 128v, 156v.

W charakterystycznych połączeniach: przestąpić do żywota wiecznego (2); przestąpić z doczełnego żywota; przestąpić z żywota ((do)czełnego) (a. z łmierci) do żywota (wiecznego, a. nigdy niedokończzonego) (a. do wiecznych radości) (16).

α. *Odejšć (1)* : przebywał Iefus w Galileiúi/ [...] Rzekli tedy knięmu braćia iego/ Pódz łtąd (*marg*) przeštąp (-) a idž do żydowłkiúi zięmie/ aby i vczniowie twoj widzieli vczynki twoie ktoré działáfz *MurzNT Ioann* 7/3.

2. *Opušćić, pominać; przeoczyć (17)* :

przestąpić co (3): Mącz 365c; [*Mojżesz do Izraelitów:*] żadny nie wychodž daley ze drzwi łwoich [pomazanych na tę noc krwiá baranka, zgodnie z nakazem boskim] aż do zaránia/ ábowiem Pan Bog poydzye zábijáiąc Egipczyki/ á gdzye vyrzy krew ná łłupiech v drzwi przeštąpi on dom *BielKron* 30; *Translapfa citatio* sítawa łie z łtrony Actorá, gdy przeštąpi Roki iedné álbo dwoie *SarnStat* [1281].

Szereg: »przeštępić albo opušćić« (1): *Transilire aliquid.* Z nieobácnošci co przeštępić álbo opušćić. *Mącz* 365c.

Przen [co] (1) :

Szereg: »opušćić i przestąpić« (1): *Prawdžiwey Exekucyey przodek y początek/ Przyšięga Królewłka ieft: á šrzodek téy Exekucyey ieft Oltarz/ Káplan/ Król: á kóniec iey ieft/ łpráwiedliwošć y pokóy połpolity [...].* A gdyżefmy ten początek opušćili/ y ten šrzodek przeštąpili/ nie nádžiéwaymy łye z téy Exekucyey łpráwiedliwošci/ áni pokoiá *OrzQuin* C.

αα. *W tekšcie: nie wpisać fragmentu, łłowa, litery, znaku (13)* :

przestąpić czego (2): mam zá tho iž człowiek bácžny [...] áni tego gánić będzie/ ižem ia y thu/ y owdzie cožkolwiek łwego przyłožył/ nápełniáiąc te mieyścá/ ktorichem przeštąpił *Górndworz* B6v; *BudNT przedm* b4v.

przestąpić co (7): BielKronCies Mmm2 [2 r.]; A ták iáwno že y v Grekow przed tem było nápiáno/ Ouk Makran. To ieft/ nie dáleko/ ále po tem zá niedbálošciá piárze łłowko Vk/ przeštąpili *BudNT przedm* c7; Ktoby niemiał czytać Ewángeliey/ miedzy Hiłtoryá: tedy te łżešć fequentes verfus, prolog przeštąpi/ á pocžnie šiodmy wierłz. *MWilkhist* B; *SarnStat* 849. *Cf przestąpić co w czym.*

przestąpić co w czym (2): Lecž wiele łie ich zgadza že thy łłowá w łtórych Greckich exemplarzach nie znáyduiá łie/ á dlategož y Tygurłki kołcioł przeštąpił ie w łwey werłfey *SarnUzn* [G2]v; *BudNT przedm* b4v.

Przen (2) :

Zwrot: »nie przestąpić špienia ani (a. albo) oczka« = *šcišle przestrzegáć (2):* Fránciłzek według litery Ewánieliey łtrzegł/ nieprzeštąpił łpieniá namnieyłzego/ áni otká iednego *KrowObr* 144, 144.

α. *Nie wspomnieć, nie napomknąć [kogo, co a. czego] (2) : OrzJan 126; WSpóminiając przednie Senatory przy wydaniu tego Státutu, widziáłoby mi fie, Iáinnie Wielmo(żny) M. Pánie, zá wielkie delictum, ábych miał w tym rzedzie przeštąpić W.M. mégo M. Páná SarnStat 879.*

3. *Nie zastosować się, postąpić wbrew nakazom; transgredi Vulg, PolAnt, Mącz; praeterire, praevaricari Vulg, PolAnt; solvere Vulg, Calag; deserere, polluere, rumpere, violare Calag [w tym: co (101)] (105) : Vbertreten. Przeštąpić. Zgwałzić. Violare, [...] deserere, solvere, [...] rumpere, [...] polluere. Calag 494b.*

a. *Wbrew poleceniu zwróconemu do jednej określonej osoby: nie posłuchać, nie wykonać polecenia (37) : Rozgniewawłszy fię [za pościg i bezpodstawne podejrzenia] tedy Iakob y fukáiąc ná Lábáná/ mowił k niemu/ Cożem wždy przeštąpił [Quae est praevaricatio mea]? com źle vczyńił żeś mię gonił. BibRadz Gen 31/36; Kmiotkowi zapowiedź káżdá od Páná/ ma bydź ták waźná/ iáko kiedy kłótká zámknie w domu álbo w fkrzyni: á ktory to przeštąpi/ ták to karác/ iáka waźność zapowiedzi iest. GostGosp 38.*

Zwoty: »przeštąpić przykazanie (a. rozkazanie)« = mandatum praeterire Vulg (3): BielKron 76; StryjKron 184; Lecz on odpowiedziawłszy rzekł oycu śwemu: Otoć ták wiele lat służeń/ y nigdym nie przeštąpił rofkazánia twego: á nigdyś mi nie dał koźłęciá żebych vżywał z przyacióły moimi. WujNT Luc 15/29.

»[w czym] wołá [czyj] przeštąpić« (1): Vczynię oycze, co każełz, y nigdy W żadney rzeczy woli twey potym nie przeštapię. CiekPotr 91.

Szereg: »przeštąpić a wzgardzić« (1): Pośłał poń [po Semei, który nie dotrzymał danego słowa i przekroczył rzekę Cedron] Sálomon/ powiedzwał mu iż przeštąpił á wzgárdził przykazánie iego/ [...] y dał go ściąg BielKron 76.

α. *Nie posłuchać rozkazu boskiego [w tym: o Adamie i Ewie (21)] (31) :*

przeštąpić czego (1): Azałz ty nie wiesz iż fie ten Pan więcey w pośłuszeństwie swoim kocha niżli we wśzytkich ofiárach/ á tyś fie ważył przeštąpić tego com ia tobie powiedzwał od niego [Saul nie usłuchał przekazanego przez proroka Samuela rozkazu Boga, żeby wymordować wszystkich poddanych króla Amaleka] RejPos 319v.

W przeciwstawieniu: »spełnić ... przeštąpić« (1): y vczyńił z nimi [Bóg z Adamem i Ewą] y potomki ich zmwę: záchowacieli fię przy woley moiey/ á to máłe rofkazánie spełnicie: wśzytkie te dary [...] wleię ná potomśtwo wáłze ná wieki [...]. A iestli przeštapićie wołá moiey/ wy y potomkowie wáłzy/ śmierciá zaráżeni będziecie/ y łáłkę y ty dáry moie oddalę od was SkarŻyw 260.

Zwoty: »przeštąpić posłuszeństwo« (2): A wśzákoż [szatan] łyłzác tho/ iż mu [Adamowi] Pan wždy nieco był zakonu á pośłuszeństwá zořtáwił iedno nád iednym drzewkiem/ pilnie myślił o tym/ iákoby go był kthemu przywiódł/ áby był przeštąpił pośłuszeństwo ono RejPos 101, 232v.

»przeštąpić prawo« (1): [Adam] zezwolił ná grzech iey [Ewy] y skuśił owocu z ręki iey/ y przeštąpił práwo y rofkazánie řtworzyćiela y dobrodzieiá řwego SkarŻyw 261.

»przeštąpić przykazanie (a. rozkazanie, a. wołá rozkazania)« = praevaricari mandatum, transgredi constitutiones Vulg; transgredi sermonem PolAnt [szyk zmienny] (23): OpecŻyw 1v; Zkarał zonę Lochowe [lege: Lotowę] gdi fię obeizrała á przeštapyła przikazanie/ przemieniła fię wflup řolny.

SeklKat H4; *RejKup* p5; *RejWiz* 86; *Leop Ios* 7/1; *BibRadz Num* 22/18; pokuślił sie pirwey o nię [czart o Ewę]/ iákoby mógł przez nię zrużyc á odiać nieśmiertelność człowieczą/ gdyby przeštąpiłá fwowolnie przykazanie Páńskie *BielKron* 1v; *RejAp* 1; *RejPos* 14v, 49, 53, 149v, 152v, 200, 217v; *RejZwierc* 64v; *BudBib* 1.Reg 15/24, 4.Esdr 7/11; Lecż fynowie Izráelłcy przeštąpili rofkazanie/ y ukrádlu to/ co spálonu być ábo Bogu ofiárowáne miáło *SkarŻyw* 502, 261, 502; *ArtKanc* D17v; *KołakSzczęśl* C3.

»przeštąpić słowo Boga« (1): [*Balak namawia Bilama do przekłęcia Izraelitów, czego Bilamowi Bóg zabronił*] y rzekł [*Bilam*] do sług Bálakowych choćby mi dał Bálák pełen dom swoy srebro y złotá/ niemogę przeštąpić słowa Iehowy Boga mego [*non possum transgredi sermonem Domini Dei mei*] *BudBib Num* 22/18.

»przeštąpić wolá [boską]« (3): Potym człowiek zwiedzyony tą zazdrością iego [*Lucyfera*] / Przeštąpił wolá Páńską/ z onego wdzycżnego/ Sítał sie ná wżem omierzłym záfię Pánu fwemu *RejWiz* 116v; *RejPos* 14v; *SkarŻyw* 260.

»przeštąpić boże zakazanie« (2): Adam [...] niż przeštąpił Boże zákazanie/ [...] z Bogiem łobie bełpiecznie rozmáwił *CzechRozm* 88v, 218.

Szereg: »wzgárdzić a przeštąpić« (1): ták mu [*Adamowi zwodzonemu przez czarta*] zálmákováłá obietnicá oná [*że będzie bogom podobny*] / iz wzgárdził á przeštąpił przykazanie Pána fwego *RejPos* 200.

b. *Wbrew nakazom obowiązującym wszystkich lub określony zespół: złamać, naruszyć prawo* (61) : teraz Krolu [...] każ nápiłáć wyrok: áby tho niebyło odmieniono co poštánowiono ielt od Medow y Perłow/ á żeby sie niegodziło nikomu tego przeštępić. *Leop Dan* 6/8, *Esth* 1/19; Tá wštáwá ma być połpolicie po wżytkich miełciech. [...] A kteryby to Miełzczánin przeštąpił/ ten Woiewodzye przepada 14 grzywien. *UstPraw* A2.

przeštąpić czego [składnia zależna od „bać się”] (1): A Inadz ielzcze wycęcy ná pieczy v nas słowá człowieká omylnego/ kthorego pímo wżędy łgarzem zowie/ á wycęcy sie ich boimy przeštąpić/ niźli tego wiernego świádká náłzego. *RejAp* 8.

przeštąpić w czym [= *w jaki sposób*] (2): *Diar* 53; We krwi twey koraś wyláłá przeštąpiłás (*marg*) To ielt/ ty Ierazolimo. (-) *BudBib Ez* 22/4.

Zwroty: »przeštąpić prawo« (3): *BielKron* 21v; *RejZwierc* 34; Częłtyby kołát bywał we drzwi wdowo twoie/ Muśiáłabyś przeštąpić wnetże práwá swoie [*tj. zasady postępowania obowiązujące wdowy*] A otworzyć gołciowi *ZbylPrzyg* B2v.

»przykazanie [czyje] przeštąpić« [szyk zmienny] (4): Wzbudził potym Dijabeł Grzegorzá łiodmego/ [...] ktery vtzyniwlży w Rzymie Concylium na kxiężá/ wštáwił/ áby zadny ná káplánłtwo ná potym przypułtzon niebył/ áłzyby pierwey tżyłtość chowác flubował/ á ielłiby sie tełz kthory kxiádz po flubie ożenił/ y iego Dijabełłkie przykazanie przeštąpił: áby [...] *KrowObr* 234v; *HistRzym* 49; *RejZwierc* 205; A ten kóry przykazanie náłże przeštąpił [*transgressoremque JanStat* 1099]/ [...] przez Stárołtę mieyłcá niech bełdzie karan. *SarnStat* 918.

»ustawę, dekret przeštąpić« = *decretum praevaricari Vulg* [szyk zmienny] (5:2): *ComCrac* 12v; *Leop Dan* 6/12; A gdy go [ujętego przez nocnych stróży cesarza, kóry w przebraniu sprawdzał skuteczność

swego prawa] chcieli ná ławce bić iż przeštąpił Cefárki dekret á w nocy chodzi/ odkupił fie im dzieliąią złotych. *BielKron* 169, 111 [2 r.]; *NiemObr* 150; Dyokles Syrákuzánom práwá nádał/ [...] między infzymi vštávámí tę iednę wniósł/ áby nikomu *in forum et Concionem* nie było wolno z bronią przychodzić/ á gdzieby kto tę vštávę przeštąpił/ áby ná gárdle był karan *Phil* E4.

Szereg: »nie wypełnić albo przestąpić« (1): A kto by niniejszej uchwały albo postanowienia sejmowego nie wypełnił albo przestąpić śmiał tak w restauracyjej kościołow po sejmie piotrowskiem spustoszonych, jako też i zachowania w całości tych, ktore hactenus in veteri cultu ostały, i w inych wszyckich rzeczach wyżej namienionych, tak vigore praesentis constitutionis karan będzie tanquam violator publicae pacis *Diar* 53.

α. *Wbrew prawu boskiemu, też kościelnemu* (42) : O ostatecznym pomazanyu tak rozumyey yłz panna marya by onego pyłma nyepreštąpyła Iacobi pyeruego capitulu kyedy kto wzyłstek zakon uypelny a wyednym by y przeštąpył yeft uynyen wzytkyego gdyłz pomazanye yeft od zakonu y od kofzczyola uftauyono *PatKaz III* 138v; między temifz chrześcjani/ namnożyło się rozmaitych vczynków vštáv/ [...] i infzych które namieście chfáli bożyi włowie pańłkiem opifanéi poštawili/ Alic ich wielé mniémá/ że by się w nich pán bóg barzo kocháł/ [...] a ono go tak barzo obrażaią/ że téłz wedle przerzeczonych decretów przywodzi nás ktému abyłmy ié przeštąpili a iego ięmi nie gniewali *MurzNT* 73v; *LubPs* hh3; *PowodPr* 66.

przestąpić w czym [zawsze: „w czym”, „w tym”] (5): *PatKaz III* 139; *RejPos* 169v, 305v; [*Bóg kapłanom*] im [*świętym ogniem*] inne wzytki Bogu ofiary palić roškazał. Ná co gdy fynowie Aaronowi Nadab y Abiu baczenia niemieli/ á [...] z inąd obcego ognia nábráli/ y nań kádzidła ku ofierze wonney náłożyli: wołá wtym Bożą przeštąpili. *SkarŻyw* 492; z ktorego [*przykazania*] fię małz dáć winnym/ iefliś ie w czym przeštąpił. *LatHar* 112.

W połączeniach szeregowych (4): O niewymowné taiemnice bozé zrzádenijé/ oto fgrzełfyl niešprawiedliwy a za to fkárán šprawiedliwy/ przeštąpił winny/ a vbit iefł za to niewinny/ obrazil niemilofciwy/ za to fkázán na fmiertz lutołciwy. *OpecŻyw* 134; Tedy fię ták w duchu fwym ku pyłze podniefie/ zgrzełzy/ á przełthąpi [*praevaricatus est*]/ mowiac/ Iż moc thakowa iefł bogá iego. *BibRadz Hab* 1/11; O iáko z Prorokiem temu krolełtwu nie grozić: (Ziemiá fię záráziła od obywatelów fwoich: bo przeštąpili zakon/ odmienili prawo/ rozprołzyli przymierze wieczne [*Is* 24/5]. *SkarKazSej* 701a [*przekład tego samego tekstu*] 702a.

W przeciwstawieniach: »przestąpić ... (u)czynić (2), (strzec i) (wy)pełnić (2)« (4): *PatKaz III* 139; Rołpomni fie [*Boże*] ná flowo kthoreś mowil Moizełfowi fludze twemu/ rzekąc: Gdy przeštąpicie przykazanie moie/ rozprołzę was między ludzi. A iefli fie náwróćcie do mnie/ y będziecie ftrzegli przykazania moie/ y pełnić ie: [...] zász [*was*] przywiodę ná mieyfłce ktorem obrał *Leop* 2.*Esdr* 1/8, *Matth* 5/19; *CzechRozm* 207v.

Zwroty: *hebr.* »przestąpić przestąpienie« (1): Vczynię też ziemię špułtołzeniem/ ponieważ przeštąpili przestąpienie [*praevaricati sunt praevaricationem*]/ mowi Adonái Iehowa. *BudBib Ez* 15/8.

hebr. »przestępując przestąpić« (1): Bo wiem iż przełthępuiac przełthąpiż [*praevaricans praevaricaberis*]/ á przełthępnikiem názwálem cię od národzenia twego *Leop Is* 48/8.

»przestąpić (święte a. boże) przykazanie« [szyk zmienny] (9): *KromRozm II* y2; *Leop 2.Esdr* 1/8; *BiałKat* 18v; mnie oto rácz kárác [...] com przestąpił święte przykazanie twoie. *RejZwierc* 47v; [*Piotr odpowiada sędziemu, który nakazuje ofiary bogom:*] Ale práwy y wiecznj Rrol [!] rofkazał y zágroził kto by ofiarę Dyablóm czynił/ ma wiecznie zginąc. Sam oładz iefli íspráwiedliwość miłuiiefz/ iefli fię iego przykazania przestąpić godzi. *SkarŻyw* 40, 504; *LatHar* 19, 112, 144.

»przestąpić wołą [boską]« [szyk zmienny] (6): iuż lie ostrzegác będziefz ábyś go [*Pana Chrystusa*] ni w czym nie obrużył/ á nie przestąpił woley iego. *RejPos* 130, 14, 120, 230v, 309; *SkarŻyw* 492.

»przestąpić zakazanie Pańskie« (1): iż iuż s thego Páná nam národzonego mamy pewnego iednacza/ przyczynczę/ á pewnego obrońcę/ iefliby kto s krewkości fwey vpadł w ten to grzech/ á przestąpił ono frogie zákazanie Páńłkie *RejPos* 305v.

»przestąpić zakon, prawo, ustawę(-y)« = *transgredi praecepta Mącz*; *transgredi leges PolAnt* [szyk zmienny] (7:3:3): *PatKaz III* 139; Y iáko dziwno rozłáfował dobrotliwości swoie [...] / á długą odwołkę czyniąc gniewowi fwemu/ áczkolwiek iuż był poruczył przodkom náłfym wstáwy ktorých bez kazni nie vmieli bychmy przestępic *RejPs* 150v; Kto zakon Moizełfow przestąpi/ bez włfego miłofyerdzýa zá swýádectwem dwu álbo trzech vmrzeć musí. *KromRozm II* m2v; *Mącz* 148a; *RejPos* 8, 169v, 305v; *BudBib 2.Mach* 7/2; *SkarJedn* 132; *WysKaz* 18; Ták grzełzy śmiertelnie/ ten co práwo Boże przestąpił/ oycá y mátki nieczcząc: iáko ten kto kościoła nie wfluchał *SkarKazSej* 698a, 701a, 702a; [*Kaz* 93].

Szeregi: »przestąpić a psować« (1): mátká náłzá kościoł/ ma fwe práwá w łobie poftánowione/ ktore nie łá odmienne y przestąpić ich á płowác niemożem *SkarŻyw* 456.

»upaść i przestąpić« (1): Iż też żaden prze krewkość ciála fwego. [...] zakonu onego cále y zupełnie wypełnić nie mogli. Bo chociażby iuż też wżýłtko był wczýnił/ á w iednymby vpadł/ y ono przestąpił/ tedy lie wżýłtkiego winien stawał. *CzechRozm* 207v.

»wykroczyć abo przestąpić« (1): A gdziebys s czego wykroczył/ ábo przestąpił świętą wołą iego/ ni w czym infzym żadney nádzieie nie pokładay/ iedno w świętym miłofierdziu iego *RejPos* 14.

»(ani) zgwałcić i (ani) przestąpić« (2): *RejPos* 230v; iż fię tego żadnym łpołobem czynić nie godziło/ áby raz ochrzczonego [...] znowu chrzcić miano. Tę wstáwę stárfzých swoich/ niewiem czemu pánowie Rzymiánie/ zgwałcić/ y przestępic śmieli/ gdy fię te⁸⁰ ważá/ raz v Ruśi ochrzczonych/ znowu chrzcić *NiemObr* 150.

W przén (1) : Thedyś mu [*Adamowi*] rofkazał áby fię rozmiłował drogi twej/ ále on iá przestąpił *BibRadz 4.Esdr* 3/7.

c. *Wbrew ustaleniom obowiązującym obie strony układu: sprzeniewierzyć się, wyłamać się* (3) : (*marg*) *Condicie z Krzyżakami o Pruffy poftánowione.* (–) A iefliby co s tych condicij [*Krzyżacy*] przestąpili/ áby winę y karanie pobránia dobr nádanych/ dla niewdzięczności podlegli. Táká byłá vgodá y poftánowienie miedzy Konradem Xiążęciem Mázowieckim y przerzeczonymi Bráciá Krzyżakami *StryjKron* 294.

Zwrot: bibl. »przestąpić przymierze« = *transgredi pactum PolAnt* (2): A dla thegoż [*bałwochwalstwa*] wzrużyłá lie popędlivość Páńłka przeciw Izráelowi y rzekł: Przeto że przestąpił ten naród przymierze

moje o które rofkazałem oycom ich/ á niechćieli być poślufzni głofowi moiemu. Tedy ia [...] *BibRadz Iudic 2/20; BudBib Deut 17/2.*

d. Wbrew własnym zobowiązaniom (3) :

Zwroty: »przestąpić przysięgę« (1): vprosił od nich [*książę siewierski Olech od książąt ruskich*] pokoy/ ofiarując fię [...] pod przylięgą rofkazanie ich vczynić/ czego żadnym łpołobem niespełnił/ Bo gdy był od oblężenia wolny/ przeštąpiwłzy przylięgę Xięłtwo Moromos/ álbo Moromon náiachał *StryjKron 195.*

»przestąpić ślub« [*szyk zmienny*] (2): [*Panna Maryja modli się do Boga:*] tobiem łamému kwiat mé czyłtołcij ofiarowala/ tobiem łamému moje dziewitztwo zachowala. Ale dzifiá móy námileyłfy gołpodinie przinękaia mie abych ten flub ij tę obietnicę przeštąpila [*nakłaniają do poślubienia Józefa*] *OpecŻyw 6; kthora [Barbara] przeštąpiwłchi łzłub malzenłki łnym [Osłowski] czudzoložila LibMal 1548/145.*

4. Przejść na czyjś stronę, przystać do kogoś innego [ku czemu] (1) : [*Cesarz turecki nakazuje swym sędziom:*] yełli bi ktori [*z jeńców, poddanych króla polskiego*] przeštąpył kv zakonv náłchemv ysbiscie odiawłchi pvłczili wolno yego *LibLeg 10/59v.*

5. Przypaść w udziale; zacząć przysługiwać komuś innemu (2) :

przestąpić (od kogo) do kogo (1): Látá od národzenia Pána Kryłtułá 938. Tu iuż łtolec álbo Máiełtat Cełárłki przeštąpił do Fránkow álbo Gállow/ też y od Włochow álbo Longobárdow do Kłiążąt Niemieckich *BielKron 174.*

a. O chorobie zaraźliwej [na kogo] (1) : A iełli niespráwiedliwie á krzywie przyłyęgałz/ day pánie Boże thobie zá Błogołławieńłtwo przekłęłtwo/ [...] Aby ná cię przyłzedł Málchimelech/ áby ná cię przeštąpił trąd Náámánow *GroicPorz aa2v.*

Synonimy: **1.a.** obminąć, obyść, prześć; **2.** ominąć, opuścić, pominąć; **3.a.** wzgardzić; **b.** naruszyć, zgwałcić, złamać; **4.** prześć.

Formacje współrdzenne cf STĄPIĆ.

Cf PRZESTĄPIENIE, PRZESTĄPIONY